

L'avaluació de la recerca en Humanitats i Ciències Socials

M. Carme Picallo

Departament de Filologia Catalana
Universitat Autònoma de Barcelona

1. Consideracions generals sobre els sistemes d'avaluació

Els sistemes d'avaluació i els criteris per a aplicar-los han de constituir instruments que principalment incentivin l'adopció de mesures qualitatives i proporcionin directrius per a satisfer-les. En el cas de l'avaluació de la recerca, com en altres àmbits, s'han de seguir normes bàsiques internacionalment acceptades que no han de variar, en el seu aspecte fonamental, en funció de disciplines o d'àrees sinó que s'han d'aplicar a tot tipus d'investigació de tipus purament experimental, aplicat o teòric per tal de no produir desequilibris ni entre les grans àrees d'investigació ni entre les disciplines. Les directrius han de ser clares, justes, explícites, transparents i acceptades per part de totes les parts implicades, avaluadors i avaluats. És contraproduent que els sistemes d'avaluació es dissenyin o es concebin com una eina potencialment punitiva que serveixi únicament i exclusivament per establir rànquings o per controlar rendiments d'investigadors o de grups d'investigació sense oferir també suggeriments i incentius per a la millora.

Des d'aquest punt de vista, un bon sistema d'avaluació, de projectes i de resultats d'investigació és una eina que té vessants importants i positives. Per als investigadors, uns resultats raonats d'una avaluació poden ajudar a millorar alguns aspectes de la recerca, en tant que són susceptibles de propiciar la discussió i el debat dins dels equips entorn a diverses qüestions, entre les quals cal destacar la qualitat dels resultats obtinguts, l'adequació dels mètodes emprats, la possible nova orientació de les línies d'investigació, la detecció de possibles problemes o d'errors de procediment i la fixació de bones pràctiques per als investigadors, siguin consolidats o en formació. Addicionalment un bon sistema d'avaluació pot proporcionar una estimació del que podríem anomenar "visibilitat científica" amb relació a l'entorn. Des de la perspectiva de les administracions públiques o institucions finançadores, l'avaluació és, o ha de ser, una eina que es pot emprar per al disseny de polítiques científiques racionals i efectives. Un bon sistema avaluatiu permet obtenir un punt de vista independent i expert sobre diverses qüestions, com ara una informació objectiva de l'estat de la recerca en un moment donat dins el context nacional o internacional, la identificació de necessitats per a assolir un millor nivell i la detecció de punts forts o febles per a potenciar el desenvolupament de la recerca.

2. L'avaluació de la recerca en Humanitats

A diferència de moltes de les disciplines que componen les ciències experimentals o les ciències de la salut, els mètodes d'avaluació en Humanitats han d'atenir-se simultàniament a una sèrie de característiques que no són fàcilment conciliables. Algunes de les dificultats que s'han detectat mostren que cal tenir en compte les especificitats pròpies de disciplines o subdisciplines que, dins del camp de les Humanitats, tenen tradicions diferents (la lingüística i la literatura, per exemple),

l'existència d'àrees de coneixement relativament similars però delimitades espacialment (com és el cas de les filologies), els mètodes d'organització o formes d'operar dels grups d'investigació de camps diferents (arqueologia i filosofia), així com la llengua o les llengües que comunament serveixen de vehicle per a la comunicació dels resultats d'investigació (literatura catalana i literatura francesa). A tot això s'hi ha d'afegir un sistema poc robust encara i no prou consensuat de classificació de les publicacions, o dels tipus de publicació, per criteris de qualitat. Centrem els nostres comentaris en el tema de les publicacions científiques.

Sense entrar en altres particularitats que s'esmentaran més endavant, la importància dels tipus de publicació amb els quals es comuniquen els resultats de la recerca (llibres, capítols de llibre o articles en revistes especialitzades, en format imprès o digital) és una de les característiques que diferencien les disciplines d'Humanitats i algunes subdisciplines de les Ciències Socials de les que formen les Ciències Experimentals o Ciències de la Salut. En aquestes darreres àrees, i parlant molt en general, els articles en revistes especialitzades constitueixen la via normal de comunicació científica, mentre que les monografies són menys comunes. En el cas de les Humanitats, la situació és diversa. En algunes àrees, les monografies i els articles en revistes especialitzades tenen una importància relativament paral·lela, fent naturalment abstracció de les diferències respecte al volum, complexitat i extensió de l'aportació. En altres camps té preponderància la publicació de resultats de recerca en forma de llibre mentre que en altres es publica majorment en forma d'articles en revistes especialitzades.

Si passem per alt aquestes diferències, que no són menors i que s'han de tenir en compte, hi ha uns quants criteris que, en qualsevol dels casos, s'han de considerar bàsics com a índex de qualitat i de fiabilitat del tipus de publicació que sigui. Els criteris que se suggereixen a continuació són molt generals i fan referència a l'aplicació de processos de selecció de manuscrits, normes relatives al procés editorial, directrius d'avaluació de l'originalitat de les aportacions i, en menor mesura, la visibilitat i la difusió de la publicació.

El rigor i l'objectivitat en la selecció de manuscrits per a una publicació científica té diversos components. Un dels més importants és que les aportacions que se sotmeten per a publicació han de ser revisades "per iguals", preferentment per part de dos o de més experts. El sistema de revisió per iguals no és perfecte ni infalible però és, de moment, el millor que hi ha i el més acceptat internacionalment ja que protegeix el lector i l'editor de la disseminació d'informació de baixa qualitat, ha demostrat ser un bon sistema d'alerta contra el frau i evita en la mesura del que és possible la divulgació de resultats de poca validesa científica. Un altre component que assegura rigor i objectivitat en la selecció d'originals és que hi hagi la major independència possible entre l'equip editorial, o el consell de redacció lligat a l'organisme que promou la publicació, i el seu comitè científic. La independència entre els dos grups pot protegir els lectors i els autors de males pràctiques resultants de conflictes d'interessos i de decisions arbitràries o endogàmiques pel que fa als manuscrits que s'accepten per a publicació.

A part dels criteris esmentats, el grau de qualitat científica d'una publicació s'ha de mesurar també per la informació nova que conté. Una monografia, un capítol de llibre o un article en una revista especialitzada han de ser resultat directe d'investigació original, rigorosa i comprovable. El requisit d'originalitat exclou d'aquest capítol els manuals i

les obres o articles de divulgació, la qual cosa no pretén negar ni la seva importància ni el lloc que els ha de correspondre en mesurar la contribució global d'una trajectòria professional, però són dos tipus ben diferents d'aportació i ocupen un altre lloc en els diversos capítols que componen una avaluació general.

Altres criteris de qualitat fan referència a diversos aspectes formals d'edició o de publicació, entre els quals s'inclourien tant la cura a proporcionar instruccions detallades i explícites a autors i revisors sobre els processos de selecció i els protocols de valoració com la informació sobre els requisits per a la presentació dels manuscrits. S'hi inclou també en aquest apartat fer pública la forma i els terminis en què s'ha de portar a terme la revisió i fer arribar als autors el contingut complet de l'avaluació dels revisors. En el cas particular de les revistes especialitzades, un altre índex que indica la fiabilitat i la serietat de la publicació és també el fet de respectar els terminis de periodicitat en els quals ha d'aparèixer.

3. La llengua vehicular

S'haurà observat que no s'ha esmentat en cap moment la llengua vehicular de les aportacions. En el cas de les Humanitats, la llengua emprada en les comunicacions científiques depèn de molts factors, entre els quals hi ha el tema o l'abast de l'estudi original que serveix de base a l'aportació científica, la llengua comunament o tradicionalment acceptada en l'àrea que li correspon i el públic especialitzat a qui va adreçada, entre d'altres particulars. Una publicació que satisfaci els criteris generals que s'han esmentat en l'apartat anterior és una publicació de qualitat, sigui quina sigui la llengua en què estigui escrita.